

12 lutego 2024

Jak naprawić relacje rząd – samorząd?

Państwo może lepiej funkcjonować, jeśli poprawimy warunki działania samorządu terytorialnego. Eksperti Fundacji Batorego proponują szereg punktowych zmian, które mogą poprawić sytuację. Część z tych zmian była prezentowana 17 stycznia 2024 r. na posiedzeniu sejmowej Komisji Samorządu Terytorialnego i Polityki Regionalnej.

Jak sprawić, by prawo i polityki publiczne wpływające na JST nie były ustanawiane bez ich opinii?

Mówi o tym [projekt ustawy](#) wzmacniającej rolę Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego. Ma on przede wszystkim zapobiec sytuacji, do jakiej dochodziło w latach 2014–2021. Ponad czterokrotnie wzrósł wtedy odsetek ustaw dotyczących samorządu, których władza centralna nie skierowała do Komisji Wspólnej. Tak powstawało prawo z błędami i niesprawiedliwe.

Projekt zakłada wzmocnienie części samorządową Komisji Wspólnej. Sama Komisja stałaby się forum nie tylko opiniowania rządowych projektów, ale i instytucjonalnego dialogu:

- do Komisji Wspólnej trafiałyby wszystkie projekty ustaw i programów, które w jakimkolwiek stopniu dotyczą samorządów. Komisja Wspólna mogłaby dokonać ich analizy na podstawie wcześniejszych konsultacji z samorządami.
- strona samorządowa w Komisji mogłaby przedstawiać rządowi swoje projekty zmian prawa. Mogłaby też przedstawiać parlamentowi informacje o istotnych sprawach samorządów, a do NSA – kierować wnioski o podjęcie uchwały wyjaśniającej rozbieżności w orzecznictwie.

- Komisja Wspólna dbałaby też o sporządzanie okresowych raportów o wykonywaniu postanowień Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego, o stanie finansów jednostek samorządu terytorialnego oraz o wykonywaniu nadzoru nad działalnością jednostek samorządu terytorialnego.

Jak powstrzymać wojewodów przed arbitralnymi interwencjami w bieżącą działalność samorządów?

Na to pytanie odpowiadają [założenia do projektu ustawy zmieniającej model nadzoru prawnego wojewodów nad jednostkami samorządu terytorialnego](#).

Upolitycznienie nadzoru prawnego wojewodów nad samorządami miało w ostatnich latach złe skutki: w latach 2016–2022 aż 1/3 rozstrzygnięć nadzorczych wojewodów została uchylona przez sądy administracyjne. Także NIK wskazała na przypadki niejednolitej oceny legalności aktów prawa miejscowego.

Jakie zmiany są potrzebne, aby nie rezygnować z niezbędnej kontroli władzy centralnej, ale też nie ograniczać samodzielności samorządów?

- Wojewodowie powinni kontrolować działania samorządów tylko pod kontem ich legalności: tego, czy konstrukcja prawna uchwały/zarządzenia nie jest zakazana wyraźnie, bezpośrednio i w sposób oczywisty lub nie wchodzi w kolizję z normą wyższego rzędu.
- O legalności uchwał i zarządzeń organów JST powinny – z wniosku wojewody - decydować sądy administracyjne.
- Prawo udziału w postępowaniach nadzorczych wojewodów powinno przysługiwać mieszkańcom. Zwiększałoby to także partycypację obywatelską.
- Aby uniknąć nominacji czysto politycznych, podwyższone zostałyby wymagania dla osób pełniących funkcje wojewodów i wicewojewodów

Jak uzdrowić finanse samorządów?

Po latach chaotycznych i ograniczających autonomię lokalną decyzji finanse samorządowe wymagają zasadniczej reformy. Ale w krótszej perspektywie możliwe są też zmiany częściowe – pisze w [komentarzu](#) członek Zespołu Ekspertów Samorządowych Fundacji Batorego prof. Paweł Swianiewicz. Można stosunkowo małym kosztem dla budżetu państwa i warto jak najszybciej:

- zastąpić uznaniowe rządowe programy inwestycji samorządowych („czeki”) zwiększonymi dochodami własnymi JST i programami regionalnymi;
- zmniejszyć „lukę oświatową”, tak by samorzady mniej dokładały do edukacji;
- wprowadzić jednolity i bardziej sprawiedliwy system wyrównawczy (szczegółowa analiza, jak go zmienić, [dostępna jest tu](#));
- ustanowić subwencję ekologiczną, która wsparłaby słabiej rozwinięte gospodarczo gminy z cennymi przyrodniczo obszarami;
- zwiększać (stopniowo) udział samorządów w podatkach dochodowych, zwłaszcza PIT i ryczałtowych formach podatku dochodowego;
- zreformować podatek od nieruchomości – tak by stał się bardziej wydajnym, prostszym i „prawdziwie lokalnym” podatkiem.

NA RADARZE

Jakie są konsekwencje niepowołania członków PKW?

Prezydent Andrzej Duda zwracając z powołaniem wskazanych przez Sejm członków Państwowej Komisji Wyborczej narusza Konstytucję (art 126). Z winy prezydenta PKW nie działa w pełnym składzie i to na niespełna dwa miesiące przed rozpisaniem już najtrudniejszymi wyborami – samorządowymi – pisze w [opinii prawnej](#) prof. Sławomir Patyra.

Prezydent nie ma prawa kwestionować wyboru Sejmu. Od 21 grudnia 2023 r. ciąży na nim obowiązek powołania nowych członków PKW, bo tego dnia wybrał ich Sejm X kadencji. Osoby wskazane przez Sejm IX kadencji nie mają już prawa zasiadać w PKW. Przewidziany w Kodeksie Wyborczym termin 150 dni od rozpoczęcia nowej kadencji Sejmu (czyli 15 marca 2024 r.) na ostateczne wygaszenie ich członkostwa ma charakter jedynie awaryjny. Miałby zastosowanie tylko wtedy, gdyby Sejm spóźnił się z wyborem swoich przedstawicieli. A tak nie jest.

Jak stworzyć cyfrowe państwo przyjazne obywatelom?

Sensowna cyfryzacja państwa nie polega na wprowadzaniu technologii wszędzie, gdzie się da – ale tam, gdzie ma to sens – pisze na [bloguldei](#) Krzysztof Izdebski. Przykładem rozwiązania, które nie jest obecnie potrzebne, jest głosowanie internetowe. Skomplikowane i obciążone wadami rozwiązania technologiczne nie mają sensu, skoro udział obywateli w wyborach można zapewnić i bez tego (przykładem ostatnia ponad 74-procentowa frekwencja). Większym wyzwaniem, jest skupienie się na tworzeniu polityk, które wykorzystają już istniejący potencjał technologiczny, a jednocześnie sprawią, że będzie on służył obywatelom i państwu. W podobnym duchu szereg organizacji pozarządowych, w tym Fundacji im. Stefana Batorego przedstawiła Ministrowi Cyfryzacji zbiór postulatów, których realizacja wesprze budowę państwa podmiotowej cyfryzacji.